

Душан Павловић
Факултет политичких наука
Београд

UDK: 323.22
Прегледни научни рад
Примљен: 12. 05. 2009.

СОЦИОЛОШКЕ ОСНОВЕ НОРМАТИВНОГ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА У ПОЛИТИЧКОЈ НАУЦИ

У тексту се излажу социолошке основне нормативног институционализма у политичкој науци. Најпре се прави разграничење између различитих врста институционализма. Одељак 3 пореди нови са старим институционализмом. Будући да нови институционализам има највише додира са социологијом, у одељку 4 излаже се веза новог институционализма и друштвеног понашања. Одељак 5 објашњава шта су заједничке карактеристике свих врста институционализма, док се у одељцима 6–8 излажу главни концепти нормативног институционализма. Одељак 9 закључује текст, истичући значај новог институционализма за савремену политичку науку.

Кључне речи: нормативни институционализам, друштвено понашање, рационални избор, логика консеквенци.

1. Увод

Нови институционализам у политичкој науци данас представља једну од основних теоријских парадигми у политичкој науци. У *A New Handbook of Political Science* штампаној 1996. године, институционализам је идентификован као најважнији теоретски приступ у изучавању политичких појава. Већ тада је обнова интереса за установе¹ по значају стављена у исту равн са бихевиористичком револуцијом и теоријом рационалног избора (које су у политичку науку продрле из психологије и економије 1950-их и 1960-их година), те са обновом интереса за политичку теорију која је уследила након објављивања Ролсове *Теорије правде* 1971. године. Ако је судити према студијама које су се бавиле дијагнозом стања политичке науке, а које су штампане у претходних десет година, интерес за установе после 1996. године не само да није спласнуо, већ се чак учврстио и ојачао. У *Political Analysis* Колина Хеја, као и у *Theories and Methods of Political Science*, коју су приредили Марш и Стоукер, институционализам се, уз бихевиоризам и рационални избор, поми-

---

¹ Одлучио сам се да користим појам установе, а не институције, иако разлике у значењу заиста нема. Реч "институције" као основу користим само када ју је неопходно ставити као именицу која означава теоретских парадигму или придев (нпр. "нови институционализам у друштвеним наукама" или "институционални развој").

ње као камен темељац савремене политиколошке анализе (Hay 2002; March & Stoker 2005, 5).

Институционализам се као теоретска парадигма убрзано развијала и добијала један разгранатији облик. Када су обновили интерес за институционализам, Марч и Олсен (March & Olson 1984) познавали су само један најопштији појам институционализма. У тексту “Political Science and the three new Institutionalisms” из 1996. године, Хол и Тејлорова идентификују укупно три врсте институционализма: историјски, социолошки и институционализам рационалног избора (Hall & Taylor 1996). Када је 1999. године Гај Питерс објавио прво издање утицајне *Institutional Theory in Political Science: New Institutionalism*, сазнали смо да постоји укупно шест врста институционализма (Peters 2005). Слична подела понавља се и у четвортомном издању *Institutionalism* коју су 2007. године за Sage Publications приредили Питерс анд Пјер (Peters & Pierre 2007). У колекцији *The Oxford Handbook of Political Science*, у којој је један том посвећен политичким установама под називом *The Oxford Handbook of Political Institutions* (Rhodes & Binder & Rockman 2006) нестају неки од типова институционализма које је идентификовао Питерс (који из необјашњивих разлога није учествовао на том пројекту), али се појављују неки нови (мрежни и конструктивистички институционализам). Различите калсификације врста унутар новог институционализма могу се видети на Табели 1.

Табела 1. Типови институционализма
(према Hall & Taylor 1996; Peters 2005;
Rhodes *et al.* 2006 и Schmidt (2006).

Hall & Taylor (1996)	Peters (2005)	Oxford Handbook of Political Institutions (2006)	Schmidt (2006)
Социолошки институционализам	Нормативни институционализам	Нормативни институционализам	Социолошки институционализам
Институционализам рационалног избора	Институционализам рационалног избора	Институционализам рационалног избора	Институционализам рационалног избора
Историјски институционализам	Историјски институционализам	Историјски институционализам	Историјски институционализам
	Емпиријски институционализам	Конструктивистички институционализам	Дискурзивни институционализам
	Социолошки институционализам	Мрежни институционализам	
	Међународни институционализам		

2. Нови институционализам у другим наукама

Нови институционализам је врло брзо, поред политичке, зашао и у друге друштвене науке, нарочито у социологију и економију. У свим наукама примећује се слична тенденција која жели да се постигне новим институционализмом – покушај да се “измире” делатници и структуре (Goodin 1996, 5-19). Највећи број класичних социолога био је заинтересован за начин на који установе обликују понашање појединаца и успостављају друштвену контролу. Након етнометодолошке реакције и покушаја да се у социолошка објашњења врати појединац, интегративне социолошке теорије, као одговор на ту реакцију, покушавају да споје класично социолошко схватање установа и слободно делање појединаца (Giddens 1979; 1984; Archer 1996; Mouzelis 2000; Alexander 2003). Социолошки нови институционализам који се ослања на интегративне теорије тако тврди да је делање појединаца укотвљено (*embedded*) унутар институционалног или организационог контекста. Делање појединаца је само условљено контекстом, али се структуре више не схватају, како је веровао Диркем, као скуп невидљивих и свемоћних сила против којих је појединац немоћан (Goodin 1996, 6-7).

Нови институционализам у социологији произашао је из интереса за организациону теорију у тренутку када су социолози почели да доводе у питање рационално понашање појединаца у организацијама. Тврдило се да организационе форме нису изабране само због тога што омогућују да организација на најефикаснији начин оствари неке циљеве и максимизира корисност, већ да оне често настају као одраз потребе чланова организације да изразе свој индентитет на друштвено одговарајуће начине. Другим речима, појединци често прихватају вредности установа када постану њихови чланови. Социолошки институционализам је, према томе, нагласак ставио на нормативност установа, редефинисао однос установа и културе, а саму културу “прогласио” за установу. Тај “когнитивни обрт” у социологији преусмерио је социологију од тенденције да културу везује искључиво за ставове и вредности појединаца ка тенденцији да културу схвата као мрежу рутина, симбола и прописа који пред појединце подастиру узор (*templates*) за понашање (Hall & Taylor 1996). Социолошки институционализам, онако како је представљен у тексту Хола и Тејлорове, чини основу онога што се овде назива нормативним институционализмом који су обличили Марч и Олсен, а о коме ће детаљније бити више речи у одељку 6.

Нови институционализам продире и у економију. За разлику од класичних социолога, који су тврдили да се појединци налазе под утицајем свемоћних друштвених структура, економисти су дуго сматрали да се појединци на тржишту понашају искључиво у складу с личним преференцијама и рационалном рачуницом. Главни циљ новог институционализма у економији био је да укаже на различите начине на које реално функционисање слободног тржи-

шта захтева и претпоставља институционалну структуру унутар које појединци доносе одлуке, тј. унутар које се одвија тржишна размена (Goodin 1996, 9).

Сви поменути трендови врше утицај и на политичку науку. То доводи до хибридности политичке науке, што је током 1990-их установљено као њена главна одлика (Goodin & Klingemann 1996, 10-15). Међутим, до укрштања је дошло и између доминантних парадигми унутар политичке науке. Нови институционализам у политичкој науци, до одређене мере, представља укрштање институционализма који срећемо у социологији и економији с две доминантне али супротстављене теоретске парадигме – једне утемељене у теорији рационалног избора и бихевиорализму и друге, утемељене социолошком институционализму који је у политичку науку пренео покушај измирења актера и структура (*Ibid.* 11). То се види из две главне струје новог институционализма у политичкој науци – нормативног институционализма и институционализма рационалног избора. Политиколози који примењују нови институционализам – без обзира на то коју врсту институционализма употребљавају – више не размишљају у дихотомијама “делатници или структуре”, односно “интереси или установе”, већ највећи број почиње да сматра да је важно и једно и друго (*Ibid.*).

С друге стране, у институционализам је из економије (поготово из теорије предузећа) у политичку науку ушла употреба модела принципала (повериоца) и агента (повереника). Основна идеја тог модела је да кроз аналогију са принципима корпоративног управљања покаже на који начин принципи (грађани) могу да контролишу агенте (министре и државну бирократију) који су изабрани да владају у њихово име (Goodin 1996, 12; Mueller 1996; Laffont & Martimort 2001; Laffont 2003; Besley 2006; Gomez & Korine 2008).

3. Стари и нови институционализам

Нови институционализам успео је да обнови интерес за политичку науку, највише због тога што је, за разлику од старог институционализма, показао да политичке установе могу да се концептуализују као независна (интервенишућа) променљива која утиче на актере и унутар којих се преференције формирају независно од окружења из кога актери долазе под деловање установе (Steinmo 2001).

Установе се у политичкој науци нису одувек тако схватале. Да је овај текст писан пре тридесет година, политичким установама бисмо прилазили другачије него данас. Тада се сматрало да су политичке установе епифеномен. Оне саме по себи ни на шта не обавезују делатнике. Тврдило се да установе, рецимо, не могу да спрече државни удар тако што ће се насилна смена власти забранити уставом. Кроз њих се само изражава моћ која се, у ствари, налази на неком другом месту – у привреди, војсци, контроли масовних медија итд. Политика и политичке установе нису ништа више до одраз друштвеног контекста (Easton 1968). Ралф Дарендорф је, на пример, сматрао да је у

објашњењу политичког понашања најважније узети у обзир класну структуру, јер су политичке разлике последица класних разлика (Dahrendorf 1959). Разлика у организацији и идеологији друштвених класа водила је до предвидљивих разлика у политичким организацијама и установама (Tilly 1978). Једном речју, “сматрало се да класа, географија, клима, технологија, етницитет, језик, култура, економски услови, демографија, идеологија и религија утичу на политику, али да саме нису под утицајем политике” (March & Olsen 1989, 4).

Такав приступ – где се установама пориче аутономност – називамо стари институционализам. За њега данас кажемо да је био превише атеоретски, дескриптиван и парохјалан (Lecours 2005, 3). У установе су се убрајала правна правила (устави и закони), кабинети, парламенти, бирократије, судови, војске, федерална или локална самоуправа итд. (*Ibid.*, 6) Неки од типичних закључака до којих је долазио стари институционализам (који су били тривијални, али ништа мање погрешни) јесте, на пример, да се председнички систем разликује од парламентарног зато што има другачију институционалну структуру (Peters 2005, 2). Социолошки структурализам је стајао у основи старог институционализма, а политичке установе су биле последица друштвених структура. Ако би научник био способан да идентификује најважније аспекте друштвене структуре која се налази у основи неког политичког режима, сматрало се да би он могао да предвиди понашање тог режима.

Гај Питерс издваја неколико карактеристика старог институционализма (Peters 2005, 6-11):

- Легализам: усмереност на правни аспект установа, односно само на оне аспекте који се налазе у законима.
- Структурализам: усмереност на структуре установа из које је произашла теза да унутарња структура установа детерминише понашање појединаца. Било је довољно знати да ли је систем установа федералан или унитаран, председнички или парламентаран, па да се утврди начин на који установе одређују понашање појединаца. Тај аспект није обраћао пажњу на друге структурне аспекте, поготово међуоднос друштва и политичког система и тиме је изгубио из вида интерес за касније веома популарне политиколошке концепте као што су, рецимо, консоцијација или корпоративизам.
- Холизам: усмереност на то да се пореде читави системи, насупрот савремених тенденција да се упоређују фрагменти (делови) система. То је довело до значајног умањивања способности да се политичка наука успостави као аутономна. Јер, када упоређујете целину са целином лако можете да закључите како је свака целина посебан случај и како заправо и не вреди правити поређења. Ако је системе могуће разумети једино у њиховој целости, онда је тешко правити генерализације, теоретске конструкције и поређења, а поређења су важна за развој политичке науке као аутономне, јер политичка наука не може да обавља експерименте као што то могу да раде неке природне науке (Peters 1998, 1-5).

- **Историцизам:** усмереност на настанак установа у сваком појединачном случају. Сматрало се да је сваки институционални развој јединствен, те да је за разумевање функционисања установа неопходно разумети историјски образац настанка установа, одн. историјске околности у којима су установе настале.
- **Нормативност:** усмереност на питање добре владе и циљева које та влада мора да оствари за своје грађане. Сматрало се да се установе могу поделити на добре и лоше с обзиром на то како остварују задате циљеве и доприносе општем добру појединаца.

4. Нови институционализам и друштвено понашање

Иако је један од најважнијих праваца у оквиру новог институционализма нормативни институционализам, он не представља повратак на нормативну политичку науку. Шта је онда нормативно у новом институционализму? То што је његов главни задатак да објасни друштвено понашање, одн. начин на који политичке установе утичу на понашање политичких актера, позивајући се на вредности које су инхерентне *политичким* установама, а не *друштвеним* структурама.

Сви институционалисти (а видели смо у одељку 1 да постоји најмање шест верзија институционализма) слажу се у томе да су политичке структуре важне. Унутар тих структура, најважније место заузимају вредности и норме. Вредности и норме заузимају значајније место од оног које су му до тада придавали бихевиоризам и теорија рационалног избора, али то још звек не значи да се нормативни институционализам своди на друштвене структуре. Норме о којима је реч нису норме друштвене структуре него норме својствене политичким установама. Другим речима, нови институционализам прихвата да политичке установе, које су релативно аутономне у односу на друштвене структуре, способне да генеришу норме.

У том смислу, нормативни институционализам мора да се бави свим облицима друштвених поредака – како “добрим”, тако и “исквареним”, како демократским, тако и недемократским – те да се уздржи од изношења моралних судова о понашању и карактеру установа. Ево једног примера да би се то боље разумело. Замислимо групу људи који верују да припадају једној заједници. (Рецимо, живе на истој територији, говоре једним језиком, деле заједничке обичаје, културу и историју.) Као припадници једне заједнице, људи увиђају да имају неке заједничке потребе, те да им требају правила која ће регулисати њихове односе. Као појединци, одлучују да направе владу. Да би остварили заједнички интерес њима требају четири основне установе: једна која доноси колективно обавезујуће одлуке којима се регулише заједнички интерес; друга која ће примењивати те одлуке; трећа која ће решавати разлике између појединаца; и четврта која ће кажњавати оне који се који не желе да се повинују одлукама које су обавезне за све.

У “идеалном” примеру настанка заједнице и установа, установе у крајњој инстанци настају да би биле у интересу свих; оне су последица узајамане користи. Међутим, узмимо мало другачији пример: замислимо да на неком сличном географском простору постоји једна мања група (клика, елита) која терорише већу групу појединаца са циљем да од њих извуче ресурсе на што ефикаснији начин. Да би то било могуће, та клика мора да успостави четири апсолутно исте основне установе које су поменуте у претходном примеру. Дакле, о каквој год заједници да се ради, демократској или недемократској, политичка наука би морала да на исти начин приђе анализи установа. Али, што је још важније, о каквој год заједници да се ради, анализа која мора да се обави биће анализа политичких установа (Rothstein 1996, 134).

Нови институционализам на установе углавном гледа као на оруђа којима се објашњава друштвено понашање. Ту се уочава његова веза са социологијом. Постоје два аспекта новог институционализма у којима аспект друштвеног понашања долази до изражаја. Прво, чини се да нормативни институционализам, као један од најутицајнијих видова новог институционализма (који је, у ствари, и обновио интерес за установе), на положаје у политичким установама гледа на сличан начин на који социологија гледа на друштвене положаје унутар друштвене структуре. То се види из концепта адекватне логике, централног концепта нормативног институционализма. Друго, чини се да нови институционализам из социологије преузима схватање установа по коме су оне увек у функцији друштвених, економских и културних променљивих. Политичке установе, иако имају сопствену логику функционисања, настају јер морају да реше неки други проблем, односно задовоље друштвене потребе (Rothstein 1996, 139). Пошто ће о концепту адекватне логике бити више речи у одељку 6, овде ћемо објаснити социолошку позадину деловања установа.

Институционалисти из социологије преузимају идеју да установе настају да би решиле неки друштвени проблем. Рецимо, као што је прелазак из афричких шума на отворено у савану, захтевао од човеколиких мајмуна да се другачије организују, штитећи се тиме од грабљиваца који су их чекали на чистини (Turner 2006, 59-61), тако је и прелазак примитивних заједница ловаца и сакупљача у пољопривредна друштва захтевао сложенији сплет установа, који би превазишао установу сродства у којој су до тада биле концентрисане све друштвено важне функције. Друштвене установе представљају одговор друштвених група на промене у окружењу и проблеме опстанка (Turner 1997, 3). Установа се отуда, социолошки гледано, увек дефинише с обзиром на последице које треба да произведе, односно с обзиром на функције које има. Основна функција установа јесте да “одрже, репродукују и организују популацију тако да она опстане у окружењу у коме се налази” (*Ibid.* 4).

Установе, међутим, колико год биле усмерене на решавање проблема, често могу да створе нове проблеме. Оне често увећавају могућност за дезинтеграцију, систематски генеришу неједнакости (што увећава шансе за суко-

бе), онемогућавају систем да доноси одлуке, спречавају породицу да се репродукује итд. Зато настанак једног скупа установа може да створи потребу за настанком нових установа. По томе се такође види шта је нови институционализам у политичким наукама преузео од социологије. Прво, установе су важне. Оне утичу на понашање. Друго, свака варијанта новог институционализма пита се како направити добар институционални дизајн и шта су добре установе, а добре су само оне које служе сврси или функцији због које су направљене. У том смисли, нормативни институционализам сматра да политичке установе решавају проблем симболичке координације међу грађанима и омогућавање симболичког изражавања (види одељак 6).

Ево једног цитата из књиге Марча и Олсена који то потврђује. Највећи значај у дефиницији установе они придају правилима под којима подразумевају:

“Рутине, процедуре, конвенције, улоге, стратегије, организационе облике и технологије око којих се конструише политичка активност. У њих такође спадају уверења, парадигме, кодови, културе и знања која окружују, подржавају, елаборишу или противрече тим правилима и рутинама. Опште је место у емпијским друштвеним наукама да је понашање усмерено или ограничено културним и друштвеним нормама. Делаше је пре последица идентификације нормативно адекватног понашања, него прорачуна тога колика је повратна корист из алтернативних избора. Рутине су независне од појединачних актера који их извршавају и способне су да преживе значајан проток [*turnout*] појединаца кроз њих” (March & Olsen 1989, 22).

Из овог цитата види се да Марч и Олсен функционисање установа доживљавају на сличан начин на који социолози третирају друштвену структуру и друштвене улоге. Суштина појединчевог понашања је да он најпре препозна институционални (социолози би рекли структурни) контекст у коме дела, а тек потом изврши захтев који пред њега поставља његова позиција (*Ibid.* 23), те да потом на основу тога предузме одређене радње.

5. Нови институционализам – опште карактеристике

Нови институционализам се у политичкој науци јавља након доминације марксизма и структуралног-функционализма из 1950-их, те бихевиорализма из 1960-их. Мета новог институционализма била је, у ствари, бихевиористичка теза по којој се објашњење друштвеног и политичког понашања може извести у облику општих закона који се могу установити искључиво опсервацијом (Schmidt 2006, 101). Како је напоменуто у уводном одељку (табела 1), постоји неколико верзија новог институционализма. Иако се различити типови институционализма разликују по различитим димензијама, оно што их обједињује јесу ове две пропозиције: (1) ”установе су важне” – оне утичу на норму, уверења и понашање делатника; (2) установе су ендогене; то значи да је институционалиста у политичкој науци онај који сматра да установе нису

рефлексија односа који се успостављају у друштвеној структури, већ да су оне релативно аутономне (March & Olsen 1984; 1989; 2006; Przeworski 2004, 528). Понашање политичких актера не може да се разуме искључиво као одраз или огледало друштвених снага, већ има засебну логику која се објашњава анализом политичких установа.

“Политичка демократија не зависи само од економских и друштвених услова, већ и од начина на који су устројене политичке установе. Административна тела, законодавни одбори и апелациони судови представљају арене у којима се сукобљавају друштвене и политичке снаге. Међутим, они су такође скупови стандардних процедура и структура које дефинишу и бране интерес. Они су аутономни политички делатници” (March & Olsen 1984, 738).

Установе утичу на понашање доносиоца одлука и исходе интеракција. О том утицају је могуће размишљати на три начина. Установе структурирају исходе тако што: (а) дефинишу ко сме а ко не сме да учествује у политичкој утакмици; (б) утичу на обликовање политичких стратегија; и (в) утичу на оно што актери верују да је могуће и пожељно (утичу на обликовање њихових преференција) (Steinmo 2001, 570-1)

Постоје још неке карактеристике које су заједничке свим институционалистима (March & Olsen 2006, 4):

1. Установе подразумевају патернизоване односе који понашање појединаца чине предвидљивим. Установе се разликују у нивоу предвидљивости који захтевају: неке захтевају више (рецимо, војска), неке мање (рецимо, универзитет).

2. Све установе захтевају одређени ниво стабилности током времена. Ако се двоје људи састану и оду на кафу након што су се случајно срели, то није установа. Одлазак на кафу постаје установа тек када се двоје (или више) људи редовно састаје (рецимо, четвртком увече) да би попили кафу.

3. Установе морају да имају способност да утичу на понашање појединаца, иначе институционализам нема смисла. Оне морају некако да ограниче понашања појединаца. Ограничења могу бити формална или неформална.

4. Коначно, појединци који делају под установама морају да деле неке заједничке вредности и слажу се око њихових значења. Другим речима, установе обезбеђују вредности којима су појединци привржени, а они их следе зато што делају унутар установа.

6. Нормативни институционализам

До сада смо се бавили новим институционализмом уопште. Сада ћемо прећи на нормативни институционализам који је по први пут изложен у тексту Марча и Олсена “The New Institutionalism: Organizational Factors of Political Life” из 1984. године. Из тог текста настала је књига *Rediscovering Institutions* која је објављена 1989. године.

Нормативни институционализам се на неким местима појављује под називом социолошки институционализам (Hall & Taylor 1996; Schmidt 2006). То отуда што је он најближи социолошком погледу на друштвено понашање. (Ништа мање социолошки није нови институционализам рационалног избора, али с обзиром на то да један број социолога још увек одбија основне постулате те теорије (Elster 2007, 460-1), на институционализам рационалног избора гледа се као на нешто различито.)

По нормативистима, установа увек одсликава неке вредности које су инхерентне тој установи; установа настаје да би остварила неку вредност. Исто тако, установа је све што може да индукује понашање: правила, рутине, вредности, веровања и друштвене норме. Установа по том схватању може поједнако да буде једно уставно правило (иза кога стоји правна санкција и војна сила), као и једна друштвена норма (иза које стоји друштвена санкција). То отвара проблем широког схватања установа. Установе су постале толико широко схваћене да је у њих почело да се убраја све што подстиче или ограничава људско делање, докле год је то ограничење конвенционалног карактера, тј. докле год није природно. (Рецимо, може да се каже да и генетски састав појединца ограничава делање, али то је природно ограничење.)

Назив нормативни институционализам потиче одатле што он у објашњењу политичког понашања и утицаја установа на делање актера пресудан значај приписује вредностима, идејама и друштвеним нормама, а не одатле што сматра да установе морају да отелове неке унапред дефинисане вредности, циљеве или идеологије. Та теза произашла је из критике коју Марч и Олсен упућују теорији рационалног избора, за коју сматрају да је предуго доминирала политичким наукама и искривила начин на који је могуће објаснити делање појединца. Индивидуалистичке претпоставке које су дошле с бихевиоризмом нису биле у стању да баце светло на важне аспекте политичког живота, у којима је за објашњење неопходно интегрисати делање појединца са вредносним системом и нормативним премисама делања, одн. колективном природом политичке активности (Peters 2005, 25). Марч и Олсен захтевају да се уместо усмерености на рационалну рачуницу више пажње обрати на норме и вредности, те на начин на који оне детерминишу људско понашање кроз концепт адекватне логике. Потребно је анализирати начин на који појединци тумаче норме и вредности које су карактеристичне за установу под којом делају. Ево шта то значи.

Марч и Олсен праве разлику између агрегативног и интегративног политичког процеса унутар којих је могуће разликовати два типа делања (March & Olsen 1989, 118 и даље). Први тип делања подразумева уговорни облик учења у процесу где свако улази због увећавања личне користи. Други тип Марч и Олсен називају адекватном логиком.² То је кључни концепт у њихо-

---

² Марч и Олсен овде употребљавају фразу *logic of appropriateness*. Будући да је реч *appropriateness* немогуће спретно превести на српски језик, одлучили смо се да реч пребацимо у придев. Могуће је као алтернативу употребити придев "одговарајућа логика"

вој изведби институционализма. Учешће у политичком процесу изводи се из привржености појединца циљевима организације (или установе). Људи могу да приступају установама из рационалних разлога, али они у њима морају да нађу још неке нормативне основе који ће бити пресудне за њихово делање. Другим речима, људи се понашају онако како се понашају због нормативних стандарда које налазе у установама, а не зато што желе да увећају (максимизују) корист (Peters 2008, 3).

Концепт адекватне логике Марч и Олсен супротстављају логици консеквенци (*logic of consequences*). За теоретичаре рационалног избора понашање је условљено последицама које установе имају на благостање појединаца. Природа радње је увек антиципаторна: сваки појединац има неке преференције (које подразумевају нивое користи), а онда на основу њих прорачунава који му се од алтернативних начина делања чини најефикаснијим за остварење користи. Нормативисти, за разлику од њих, сматрају да појединци не рачунају нужно трошкове и добити од учешћа у установама, већ да се често подвргавају нормама које прописују установе без обзира на то да ли оне имају неке повољне последице по њихово благостање (одн. без обзира на то да ли им доносе корист). Узмимо понашање ватрогасца који гаси пожар. Тај пример објашњава две ствари. Прво, установе пресудно утичу на понашање појединаца који делују под њима. Пролазници који виде пожар неће аутоматски сматрати да треба да прискоче да помогну захваћенима ватром. Ватрогасац ће, међутим, осећати потребу да помогне, чак иако је у цивили. То отуда што установу противпожарне заштите карактерише норма која ватрогасца обавезује да спаси сваког ко је захваћен пожаром. Друго, ватрогасац ће то често радити чак иако зна да том приликом може да изгуби живот. Рационални рачунција то никада не би урадио, јер, по схватању теорије рационалног избора, људска радња у таквим ситуацијама може бити интенционална, али се предузима да би увећала корисност која је екстерна радњи, а не из убеђења да је радња исправна.

Терминологија којом се описује адекватна логика слеђења правила и рутина јесу дужности и обавезе, а не антиципаторно и консеквенцијалистичко одлучивање. Ради се о различитим питањима која актери постављају када се нађу под дејством установа и када треба да донесу одлуку. Адекватна логика подразумева да се, када заузмете одређену позицију унутар установе, најпре питате “Шта се од мене очекује?”, а не “Како могу да увећам своју корист?”. Међу правилима, која представљају основу установа, најважније су рутине. Појединци их следе чак иако им то није у личном интересу. Разлог за њихово слеђење није уговор у коме се размењују добра, како тврди теорија рацио-

---

или “одговарауће понашање”. У хрватском преводу ове литературе може се пронаћи израз “прикладна логика” или “прикладно понашање” (Lowndes 2005, 94). Могуће да је то решење прикладније од оног које овде користимо.

налног избора, већ социјализација након које се правила следе зарад своје адекватне логике. Начин доношења одлука може овако да се прикаже:

Антиципаторно делање

1. Које си ми алтернативе?
2. Које су моје вредности?
3. Које су последице (консеквенце) алтернатива за моје вредности?
4. Изабери алтернативу која има најбоље последице.

Облигаторно делање

1. Каква је ово врста ситуације?
2. Ко сам ја?
3. Која од различитих акција је адекватна у овој ситуацији?
4. Уради оно што је најадекватније.

Табела 2: Антиципаторно и облигаторно делање. (Преузето из March & Olsen 1989, стр. 23).

Антиципаторно делање одговара логици консеквенци, а облигаторно адекватној (прикладној) логици. “Чак и у екстремним ситуацијама као што су рат и концентрациони логори, појединци су склони да се понашају на основу правила адекватности, а не на основу консеквенцијалистичке рачунице” (*Ibid.* 23). Може да изгледа како је понашање уговорни однос: појединци следе логику установа да би у размени добили одговарајући третман у њима. У неком обиму могуће је да такав уговор постоји. Али социјализација у скупу правила и прихватање адекватне логике свакако не представља случај вољног уласка у експлицитан уговорни однос (*Ibid.*).

Да би оспорили антиципаторно делање и логику консеквенци, нормативни институционалисти највише замерки имају на објашњења политичког понашања која долазе из теорије рационалног избора. Узмимо на пример њихову критику Даунсове теорије о трошку гласања и учествовања у политици. Ако би се узело да се људи у политици понашају искључиво рационално, онда никако не би могло да се објасни због чега људи одлазе да гласају. До овог увида дошло се након Даунсове тврдње да је гласање скупа активност, јер подразумева “време које је неопходно да се гласач региструје, информише о томе које су се партије кандидовале, размисли за кога ће да гласа и коначно оде и заокружи редни број кандидата” (Downs 1957, 266). Све је то, тврдио је Даунс, са становишта појединачног бирача ирационално, јер не постоји ништа што би могло да га увери да ће његов глас значајно допринети резултату избора. Та тврдња заиста има смисла. Али ако је тако, онда је нејасно због чега људи уопште гласају (Blais 2000). Временом је понуђено неколико одговора, који упућују на значај вредности у политичком делању, од којих издвајамо два: прво, они који гласају раде то из осећања дужности; друго, они који гласају, гласају да би изразили подршку неком кандидату или некој идеји, без озбира на то да ли нешто конкретни добијају заузврат (Brennan & Lomsky 1993). Ако би све била рационална калкулација где се очекује нешто конкретно заузврат, одлазак на сахране би био чисто губљење времена. Јер као што знате да на изборима ваш глас не мења ништа, тако ваше присуство на

сахрани неће повратити покојника из мртвих. Ипак, људи одлазе на церемоније као што су сахране, као што одлазе и на гласање, да би изразили своја осећања, морални суд или подршку некој (политичкој) идеји (Barry 1978; Parri 1996, 269).

Одавде следи јасније разграничење између нормативног институционализма и институционализма рационалног избора. Наиме, и за институционализам рационалног избор важи тврдња како установе утичу на понашање и мењају га. Међутим, институционализам рационалног избора установе посматра као скуп правила и подстицаја с обзиром на које појединци редефинишу своје понашање, али не и садржај својих преференција (вредности). За разлику од појединаца који према нормативном институционализму могу да прихвате нове вредности када се нађу под дејством установа, појединци чије понашање жели да се објасни теоријом рационалног избора неће променити своје преференције чланством у установама. Преференције остају непромењене, иако ће се понашање, услед стратешких разлога – да би се оствариле преференције – вероватно променити (Peters 2008, 3, 5).

7. Обликовање преференција

Како је већ речено, по нормативистима, вредности на којима су утемељене установе стварају *унутар* установа; њих појединци не доносе нужно из окружења политичког система. Да бисмо видели како је то по схватању нормативних институционалиста могуће, вратимо се на пример ватрогасца.

Нормативни институционализам би тврдио да теорија рационалног избора не може да објасни понашање ватрогасца осим уколико не би претпоставила да се за ризиковање сопственог живота исплаћују високе награде до којих могу да дођу појединци који су склони ризику. Одавде произилази разлика с обзиром на начин на који се преференције генеришу. Ону могу бити генерисане на два начина: егзогено и ендогено. Нормативисти тврде да код социолога, као и код теоретичара рационалног избора доминира егзогени приступ. По схватању класичних социолога (под чијим утицајем је изграђен стари институционализам), нечије понашање у политичким установама зависи искључиво од тога које место (позицију) појединац заузима на друштвеној лествици, одн. коју друштвену улогу обавља. Она детерминише његов скуп вредности и уверења који се потом преноси и на политичке (и све друге) односе.

Нормативисти сматрају да на сличан начин појединце посматрају и теоретичари рационалног избора. Будући да су појединци рационални максимизатори, преференције се увек обликују с обзиром на мотиве за делање које појединци имају *пре* него што су дошли под дејство установа. Нормативни институционалисти, за разлику од њих, тврде да се преференције формирају ендогено, тј. у самим установама. Замислимо политичку СТРАНКУ П која се залаже за реформу пољопривредног система у држави због тога што се ли-

дерство те странке бави пољопривредном производњом или што потиче из традиционално пољопривредних крајева. Стари институционализам би све објаснио друштвеним структурама. Дакле, уколико би та политичка странка успела да уђе у владу, она би у њу унела преференције које су створене у окружењу политичког система и на њима би морала да истрајава све док их не задовољи. Узмимо да СТРАНКА П има две главне преференције, А и Б. Обе се односе на пољопривредну политику владе. Међутим, претпоставимо да се преференција Б у пољопривредној политици не свиђа њеним коалиционим партнерима. Они су спремни само да подрже решење које произилази из преференције А, али не и оно које излази из преференције Б. Такође, да би коалициони партнер дао подршку преференцији А, неопходно је да СТРАНКА П подржи неке од мера које предлаже коалициони партнер, а којима је током изборне кампање била супротстављена. Како видимо, из ове ситуације настао је за СТРАНКУ П нови скуп преференција: странка је морала да се одрекне једне од својих преференција, али је истовремено морала да прихвати да брани неку од преференција којима је испрва била супротстављена. Разлог томе лежи у чињеници да је за политичке установе карактеристичан коалициони однос и размена услуга која није карактеристична за установе у којима се налазе само истомишљеници. Размена подршке³ својствена је управо установама у којима се налазе неистомишљеници, а политичке установе су такве установе *par excellence*. Та пракса ствара нове преференције и приморава делатнике да напусте или промене неке старе.⁴

Закључак који Марч и Олсен желе да изведу јесте да политичке установе имају неке своје специфичности, те да те специфичности стварају посебна правила политичког понашања. Политичке установе, као и све остале, имају поделу послова и раздвојеност у релативно независне домене од установа које се налазе у окружењу. Чим су установе раздвојене, оне показују инхерентну логику и инхерентне процесе. У неким установама процес захтева потрагу за подацима; у политичким се траже савезници; у неким установама ради се истраживање, у политичким се обавља размена услуга. Класичан исход сукобљавања политичких идеја јесте прављење коалиције која настаје да би се направили компромиси између неких скупова идеја а искључили неки други скупови идеја (March & Olsen 1989, 30).

---

³ "Размена подршке" је слободан превод енглеске фразе *logrolling*, која се користи у америчкој политици да би се описала размена подршке или услуга приликом гласања за законе коалиционих партнера. Оригинал, израз *logrolling* долази од праксе котрљања балвана (отуда би буквалан превод израза *logrolling* био "котрљање бачвана"), то указује на праксу узајамне испомоћи међу дрвосечама: "You roll my log, and I'll roll yours". ("Ти котрљај моје балване, а ја ћу твоје".)

⁴ Иако би се овакав пример могао извести из праксе размене подршке, ово је заправо објашњење које би понудио институционализам рационалног избора, а не нормативни институционализам.

Ендогеност политичких установа се још боље види када установе вежемо за симболе. Учешће у политици се према раној теорији рационалног избора углавном објашњавало учешћем које је оријентисано на исход. На понашање се, према томе, увек гледало као на инструментално понашање. Теоретске парадигме које су доминирале у политичкој науци периоду између 1950-тих и 1970-тих година занемаривале су симболичку страну политике и сву пажњу усмериле на антиципаторно делање и логику последица, полазећи од претпоставке да је понашање појединаца нужно усмерено на исход. Институционална анализа Марча и Олсена се, за разлику од таквих гледишта, делимично ослања на традиционалну политичку науку која је сматрала да политичке установе појединцима омогућују осећај припадништва, сврхе и усмерења (March & Olsen 1989, 48). То је функција које оне обављају. У узвесном смислу, то је заиста тако, јер често можемо да видимо како појединци учествују у политичком процесу, иако њихове радње нису оријентисане на исход. Оне могу да личе на рационалне радње, одн. могу да укључују скупљање информација, дефинисање алтернатива, анализу трошкова и користи од сваког поступка, али често личе на радње које имају за циљ да утемеље, одн. изграде ослонце по којима ће се појединци понашати адекватно контексту у коме се налазе.

“Потенцијални учесници су изгледа заинтересовани колико за право да учествују, толико и за сам чин учешћа; учесници се јасније сећају момента учешћа, него онога што је из њега исходovalo; ужарене и жестоке расправе често воде до решења и одлука које се никада не примене; траже се информације које су битне за расправу, али се, када се оне добију на основу њих ништа не предузима; тражи се власт, али се она онда не врши” (March & Olsen 1989, 48).

У политичком понашању често можемо да видимо елементе ритуала, церемонија, симбола, драме и прича који не морају нужно да имају било какав посебан исход, али које ипак могу да играју пресудну улогу у мобилисању маса. То се посебно показало у неким земљама Источне Европе у којима су, након слома социјалистичких установа, на видело изашли симболички расцепи који који су дуго времена спречавали развој и консолидацију демократских установа (Elster *et al.* 1998, 247-260). Делање на основу симбола не мора нужно да буде аномалија, већ начин на који политичке установе производе заједничку културу, визију и осећај припадништва, што је од суштинске важности за легитимитет политичких установа. О аномалији се једино може говорити ако се све гледа кроз теорију рационалног избора, где је одређена радња смислена једино ако се узме у обзир њена способност да произведе неки исход (March & Olsen 1989, 49) или уколико постоји несклад између установа које треба да се примене и доминантних вредности које нису с њима у сагласју. Рецимо, ако у култури неког друштва доминирају недемократске вредности, онда ће успостављање демократских установа бити отежано. Али баш у таквом случају нормативни институционализам (заједно с историјс-

ким) има значајну експланаторну снагу, јер нам помажу да схватимо због чега одређене установе у неким друштвима не могу да ухвате корена.

Основна функција овако схваћених установа садржана у томе да образују појединце и од њих праве упућене грађане (*knowledgeable citizens*). То је онај грађанин који познаје правила адекватне логике, као и моралне и интелектуалне врлине политичког система. Појединци могу да се понашају на различите начине: етично или неетично, тежећи да остваре сопствене циљеве или следећи институционално дефинисана правила и дужности; могу се идентификовати са мањим или већим колективима, организацијама или интересним групама, али увек је институционални контекст тај који ће дефинисати како ће се у тим екстремима понашати, односно који ће се од потенцијала реализовати (March & Olsen 1989, 161).

8. Примена институционалних норми и добре установе

Следећа важна карактеристика нормативног институционализма, по којој се он разликује од институционализма рационалног избора, јесте начин на који он објашњава како се институционалне норме примењују. Како је већ напоменуто, нормативисти много тога објашњавају адекватном логиком установа. Та логика дефинише шта јесте, а шта није дозвољено (адекватно, одговарајуће) унутар неке установе. Узмимо за пример тржиште на које се људи укључују због процењених последица које оно може имати на њихово благостање. Чак и у случајевима слабо регулисаних тржишта, на којима је много тога дозвољено, могуће је затећи норме које дефинишу шта је одговарајуће понашање, а шта не. Ако се, на пример, спонтано успоставила норма по којој таксисти смањују цену возње по позиву, онда ће временом сви таксисти који се не придржавају тог договора и те норме бити искључени са тржишта, као што ће чланови скупштине бити замењени уколико се у скупштини не придржавају партијске дисциплине. (Разуме се, оно прво не важи ако у граду постоји монопол на такси услуге какав је постојао у Београду пре и после 2000. године.)

То отвара питање примене норми. Јер, за теорију рационалног избора карактеристично је схватање да унутар установа мора да постоји систем награда и казни који ће појединце приморати да се понашају у складу с циљевима организације. То исто тврди и нормативни институционализам. Где је онда разлика? Наиме, многе норме имају средства примене, али за нормативни институционализам карактеристично је то што та средства нису екстерна, већ уграђена у норме кроз социјализацију. Другим речима, подвргавање нормама је ствар навике, рутине или научене праксе кроз коју су појединци прошли и након које су способни да самоцензуришу своје поступке. За такво понашање није потребан спољни принудни механизам (Peters 2005, 37). Уместо њега, вредности су те које јачином своје снаге усмеравају појединце на одређено деловање. Подвргавање је производ нормативне привржености

установи, њеним вредностима и циљевима који из њих произилазе. Вредности су толико јаке да ће појединци да им се подвргавају и сами ограничавају своје делање без озбира на структуру подстицаја и казни.

Како је већ споменуто, нови институционализам не покушава да обнови нормативизам који је био карактеристичан за класичну политичку науку. Отуда се питање о добрим установама не везује за питање да ли су установе добре у моралном смислу (да ли, рецимо, чине људе морално бољима), већ да ли установе одговарају решењу проблема због којих су направљене (да ли омогућују симболичке оријентире за понашање).

Будући да се преференције појединаца по нормативним институционалистима формирају ендогено, вредности за процену установа су инхерентне установама. Нагласак на колективним вредностима, односно вредностима које деле сви припадници установа показују како нормативни институционализам процењује квалитет установа: установе су добре ако успевају да створе и одржавају колективне вредности које деле сви припадници установе. Још специфичније речено, установа је добра ако успе да актерима наметне понашање на основу адекватне логике (Peters 2005, 42).

9. Закључак

Главна карактеристика новог институционализма у савременој политичкој науци јесте то што установе дефинишу као релативно аутономне. Када институционалисти не би били у стању да покажу да су установе ендогене, нови институционализам би имао далеко мању снагу. Привлачност новог институционализма, међутим, није само у томе што је он обновио интерес за установе, већ и у томе што је политичкој науци повратио ауторитет тако што јој је омогућио да дефинише засебан предмет – политичке установе.

Централно место новог институционализма у политичкој науци у великој мери произилази из дефиниције политике коју прихвата политичка наука. Наиме, према *A New Handbook of Political Science*, у којој је нови институционализам идентификован као једна од основних теоретских парадигми у савременој политичкој науци, политика се дефинише као ограничена употреба моћи (Goodin & Klingemann 1996, 7; Hay 2002, 3). (За алтернативна схватања политике види Hejvud 2004, 11-48.) Политичка наука отуда може да се разуме као истраживање природе и извора ограничења и техника за употребу моћи, одакле произилази интерес за политичке установе.

ЛИТЕРАТУРА:

- Archer, Margaret (1996). *Realist Social Theory: The Morphogenetic Approach*. Cambridge University Press.
- Alexander, Jeffrey (2003). *Meanings of Social Life*. Oxford University Press.
- Besley, Timoty (2006). *Principles Agents*. Oxford University Press.
- Barry, Brian (1978). *Sociologists, Economists and Democracy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Blais, Andre (2000). *To Vote or Not to Vote*. University of Pittsburgh Press.
- Brennan, Geoffrey & Lomasky, Loren (1993). *Democracy and Decision: the Pure Theory of Electoral Preference*. New York: Cambridge University Press.
- Dahrendorf, Ralph (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. Stanford University Press.
- Downs, Anthony (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Row, Publishers, Inc.
- Easton, David (1968). "Political Science", y: Shills, D. L. [ed.] *International Encyclopedia of Social Sciences*. Vol. 12. MacMillan and Free press.
- Elster, Jon & Offe, Claus & Preuss, Ulrich K. (1998). *Institutional Design in Post-Communist Societies*. Cambridge University Press.
- Elster, Jon (2007). *Explaining Social Behavior: More Nuts and Bolts*. Cambridge University Press.
- Giddens, Anthony (1979). *Central Problems in Social Theory*. University of California Press.
- (1984). *Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Polity Press.
- Gomez, Pierre-Yves & Korine, Harry (2008). *Entrepreneurs and Democracy. A Political Theory of Corporate Governance*. Cambridge University Press.
- Goodin, Robert & Klingemann, Hans-Dieter (1996). Political Science: the Discipline. Y – Goodin R. E. & Klingeman H-D. [eds.] *A New Handbook of Political Science*. Oxford University Press, стр. 3-49.
- Goodin, Robert (1996). Institutions and their Design. Y – Goodin, R. [ed.] *Theories of Institutional Design*. Cambridge University Press, стр. 1-53.
- Hall, P. A. & Taylor R. C. R. (1996). Political Science and the three new Institutionalisms. Y – *Political Studies*, 44 (4), стр. 936-957.
- Hay, Collin (2002). *Political Analysis: A Critical Introduction*. Palgrave.
- Hejvud, Endrju (2004). *Politika*. Beograd: Clio.
- Laffont, Jean-Jacques & Martimort, David (2001). *The Theory of Incentives. The Principal-Agent Model*. Princeton University Press.
- Laffont, Jean-Jacques (2003). *The Principal Agent Model: The Economic Theory of Incentives*. Edward Elgar Publishing.
- Lecours, Andre [ed.] (2005). *New Institutionalism. Theory and Analysis*. University of Toronto Press.
- Lowndes, Vivien (2005). Institutionalism. Y – Marsh, David & Stoker, Gerry [ed.] *Teorije i metode političke znanosti*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti, стр. 86-104.
- March, James G. & Olsen, Johan P. (1984). The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. Y – *The American Political Science Review*, Vol. 78, No. 3, стр. 734-749.

- (1989). *Rediscovering Institutions*. The Free Press.
- (2006). Elaborating the 'New Institutionalism'. Y – Rhodes R. A. W. & Binder S. A. & Rockman B. A. [eds.] *The Oxford Handbook of Political Institutions*. Oxford University Press, стр. 3-20.
- Marsh, David & Stoker, Gerry [ed.] (2005). *Teorije i metode političke znanosti*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Mouzelis, Nicos (2000). *Sociološki teorija: što je pošlo krivo?* Zagreb: Naklada Jesensk i Turk.
- Mueller, Dennis (1996). *Constitutional Democracy*. Oxford University Press.
- Schmidt, Vivien (2006). Institutionalism. Y – Hay, C. & Lister M. & Marsh, S. [eds.] *The State: Theories and Issues*. Palgrave, стр. 98-117.
- Pappi, Franz Urban (1996). Political Behavior: Reasoning Voters and Multi-party systems, y Goodin R. E. & Klingeman H-D. [eds.] *A New Handbook of Political Science*. Oxford University Press, стр. 255-275.
- Peters, Guy (1998). *Comparative Politics*. New York University Press.
- (2005). *Institutional Theory in Political Science: The New Institutionalism*. Continuum. (2d edition)
- Peters, Guy & Pierre, Jon [eds.] (2007). *Institutionalism*. SAGE Publications.
- Peters, Guy (2008). Institutional Theory: Problems and Prospects. Y – Pierre, Jon & Peters, Guy & Stoker, Gerry [editors] *Debating Institutionalism*. Manchester and New York: Manchester University Press, стр. 1-21.
- Przeworski, Adam (2004). Institutions Matter? Y – *Government and Opposition*, no. 39 (2), стр. 527-540.
- Rhodes, R. A. W. & Binder, Sarah H. & Rockman, Bert A. (2006). *The Oxford Handbok Of Political Institutions*. Oxford University Press.
- Rothstein, Bo (1996). Political Institutions: An Overview. Y – Goodin R. E. & Klingeman H-D. [eds.] *A New Handbook of Political Science*. Oxford University Press, стр. 133-166.
- Shepsle, Kenneth A. (2006). Rational Choice Institutionalism. Y – Rhodes R. A. W. & Binder S. A. & Rockman B. A. [eds.] *The Oxford Handbook of Political Institutions*. Oxford University Press, стр. 23-38.
- Tilly, Charles [ed.] (1978). *From Mobilization to Revolution*. Addison-Wesley.
- Turner, H. Jonathan (1997). *The Institutional Order*. Longman.
- Turner, Jonathan (2006). *Sociology*. Pearson/Prentice Hall.
- Steinmo, Sven (2001). New Institutionalism. Y – Clarke, Barry & Foweraker, Joe [editors] *Encyclopedia of Democratic Thought*, стр. 570-574.
- Shepsle, Kenneth A. (2006). Rational Choice Institutionalism. Y – Rhodes R. A. W. & Binder S. A. & Rockman B. A. [eds.] *The Oxford Handbook of Political Institutions*. Oxford University Press, стр. 23-38.
- Waingast, Barry W. (1996). Political Institutions: Rational Choice Perspectives. Y – Goodin R. E. & Klingeman H-D. [eds.] *A New Handbook of Political Science*. Oxford University Press, стр. 167-190.
- Weingast, Barry R. & Wittman, Donald A. (2006). The Reach of Political Economy. Y – Weingast, Barry R. & Wittman, Donald A. [ed.] *The Oxford Handbook of Political Economy*. Oxford University Press, стр. 3-25.

Dušan Pavlović
Faculty of Political Science
Belgrade

S u m m a r y

SOCIOLOGICAL FOUNDATIONS OF NORMATIVE INSTITUTIONALISM IN POLITICAL SCIENCE

The article discusses sociological foundations of normative institutionalism in political science. Section 1 introduces different types of institutionalism. Section 3 compares the old with the new institutionalism. Since new institutionalism is sociological in nature, section 4 links new institutionalism with social behavior. Section 5 discusses common features of all types of institutionalism. Sections 6-8 lays out main elements of normative institutionalism. Section 9 concludes by highlighting the relevance of new institutionalism for political science.

Key words: normative institutionalism, social behavior, rational choice, logic of consequences.